

LEADER
EESTI

European Regional
Development
Fund

KODUKANT
LÄÄNEMAA

MTÜ KODUKANT LÄÄNEMAA STRATEEGIA AASTATEKS 2023-2027+

EELNÕU

Mai 2023
Läänemaa

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Strateegia	5
1.1. Visioon 2029	5
1.2. Eesmärgid, mõõdikud ja meetmed	5
1.2.1. Ettevõtluse arendamine.....	5
1.2.2. Elukeskkonna arendamine.....	9
1.2.3. Koostöö arendamine.....	12
1.2.4. Sotsiaalteenuste arendamine	13
1.3. Strateegia uuenduslikkus ja integreeritus	15
2. Strateegia elluviimine	17
2.1. Organisatsiooni juhtimine ja arendamine	17
2.2. Toetusmeetmete rakendamine	17
2.2.1. Rahastamiskava	17
2.2.2. Rakenduskavad	18
2.2.3. Taotluste hindamine	19
3. Strateegia seire	24
3.1. Seire korraldus	24
3.2. Strateegia muutmine	28

Sissejuhatus

MTÜ Kodukant Läänemaa on asutatud 17.02.2003 ja registrisse kantud 22.04.2003. Alates 2006. aastast on KKLM üheks kohalikuks LEADER-tegevusrühmaks Eestis. Ühingu tegevuse põhieesmärgiks on Läänemaa maaelu ja külade säilimisele, taaselustamisele ja harmoonilisele arengule kaasaaitamine, sealhulgas maamajanduse ja rahvakultuuri ning loodushoiu toetamine ning erinevate külaliikumiste ühendamine. Ühingul on kaks olulist ülesannet, millest üks on LEADER strateegia rakendamine ning teine on üle-eestilise külaliikumise Kodukant maakondlike tegevuste koordineerimine.

Ühing tegutseb 2017. aasta haldusreformi-eelse Lääne maakonna piirides, hõlmates seega ka osa Pärnu maakonnast. Kokku on ühingul 2022. aasta lõpu seisuga 78 liiget, sh 4 kohaliku omavalitsust, kelle sooviks on piirkonna aktiivsuse ja atraktiivsuse tõstmine seotuse ja koostöö kaudu.

Käesoleva strateegia elluviimise põhiinstrumendiks on LEADER-meetme toetused. LEADER-sekkumise üldeesmärk on maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ühtehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine. Spetsiifilisteks eesmärkideks on:

- ettevõtluse arendamine eelkõige uute tasuvate töökohtade ja/või innovaatiliste lahenduste kaudu;
- kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine;
- teenuste kättesaadavuse parandamine, sh kogukonnateenuse arendamise kaudu;
- keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste väljatöötamine ning rakendamine;
- maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine.

Perioodil 2023–2027 rakendatakse lisaks LEADER-meetme (EAFRD) vahenditele ka Euroopa Sotsiaalfond+ omi. Kohalike tegevusrühmade toetatavad tegevused peavad panustama vähemalt ühte järgmistest eesmärkidest:

- pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

Strateegia koostamist alustati 2022. aasta märtsis piirkonna ettevõtjate, kolmanda sektori organisatsioonide ja omavalitsuse esindajate koostöös.

Esimese tegevusena viidi läbi lõppeva perioodi mõju-uuring (**Lisa 1. MTÜ Kodukant Läänemaa LEADER meetmete mõjude analüüs perioodil 2014-2020+**). Mõju-uuringu eesmärk oli hinnata MTÜ Kodukant Läänemaa strateegia aastateks 2014-2020+ elluviimist sh, kuidas on LEADER meetmete kaudu perioodil 2014-2021 toetatud projektid aidanud kaasa strateegias seatud eesmärkide täitmisele.

Samuti koostati eraldi tegevuspiirkonna analüüs (**Lisa 2. Tegevuspiirkonna analüüs**), milles kirjeldati tegevuspiirkonna asustust, rahvastikku, ettevõtlust ja tööhõivet, elukeskkonda jt sotsiaalmajanduslikke näitajaid.

Sisendi saamiseks ja sihtgruppide arvamuse väljaselgitamiseks viidi läbi mitmeid seminare ning arutelusid (**Lisa 3. Strateegia koostamise protsess**).

Samuti on kirjeldatud strateegia seos teiste riiklike ja piirkondlike arengudokumentidega (**Lisa 4. Strateegia seos teiste arengudokumentidega**).

Strateegiadokument koosneb kolmest osast. Esimeses osas on välja toodud piirkonna strateegia: visioon, eesmärgid, mõõdikud ja toetusmeetmed. Teine osa sisaldab strateegia elluviimise kirjeldust: rahastamiskava, taotlusvoorude ja hindamise korraldus, hindamiskriteeriumid. Kolmas osa keskendub seiresüsteemi kirjeldusele.

EELNÕU

1. Strateegia

MTÜ Kodukant Läänemaa strateegia koostamisel on arvestatud LEADER-sekkumise üld- ja erieesmärke, lõppeva perioodi mõju-uuringut, tegevuspiirkonna analüüsi, aruteluseminaride sisendit ning juhtrühma ettepanekuid. Lähtutud on teistest piirkonda puudutavatest riikliku ja kohaliku tasemega arengudokumentidest.

Strateegia koosneb **visioonist** (üldistav kirjeldus soovitud tulevikust), **eesmärkidest** (kirjeldus konkreetse valdkonna soovitud tulevikust), **tulemusnäitajatest** (eesmärkide saavutamist mõõtvad näitajad), **meetmetest** (eesmärkide saavutamiseks mõeldud tegevuste kogum) ning **väljundnäitajatest** (meetmete elluviimist mõõtvad ja eelistusi esile toovad näitajad).

Strateegia meetmed 1 ja 2 on avatud taotlejatele, kolmas on mõeldud tegevusrühmale koostööprojektide elluviimiseks. Meede 4 toetuse saaja on kohalik tegevusrühm MTÜ Kodukant Läänemaa, tegevusi saavad ellu viia ettevõtted, MTÜ-d (sh KKLM), sihtasutused ning kohalikud omavalitsused.

1.1. Visioon 2029

Aastal 2029 on Kodukant Läänemaa tegevuspiirkond mitmekülgne ja **innovaatiline ettevõtlus-** ja külastuskeskkond, kus kasutatakse säästvalt ja targalt **kohalikke ressursse** ja pärandit ning luuakse **väärt töökohti** elanikkonnale.

Siinne **elukeskkond** pakub võimalusi erinevateks elustiilideks, on turvaline ning vastab eri vanusegruppide vajadustele. **Kvaliteetne avalik ruum** toetab **vaimse ja füüsilise tervise** hoidmist ja enesearengut.

Piirkonnas elavad rahulolevad ja teotahtlised inimesed ning pulbitseb aastaringne elu. Siinsed **kogukonnad on aktiivsed** ning tugeva identiteediga. Tegevuspiirkond on tuntud ja **eristuva kuvandiga**.

1.2. Eesmärgid, mõõdikud ja meetmed

1.2.1. Ettevõtluse arendamine

Meetme rakendamise vajaduse kirjeldus

Kodukant Läänemaa piirkonna rahvaarv on püsinud perioodil 2014-2021 praktiliselt stabiilsena. Elanikkond on vananev, mistõttu surve töörealisele elanikkonnale kasvab. Perioodil 2018–2021 oli aktiivsete ettevõtete ja töötajate arv piirkonnas olnud tervikuna kasvutrendis, samas on keskmine palgatase võrreldes Eesti keskmisega tagasihoidlik. Samuti on piirkonna registreeritud töötute arv vabade töökohtade kohta Eesti keskmisest kõrgem. Väljakutseks on uute (sh kõrgema palgataseme ja lisandväärtusega) töökohtade loomine, samas ka olemasolevate töökohtade säilitamine.

Piirkonnal on potentsiaali ettevõtluse arendamisel, eelkõige puhkemajanduses ja ressursimajanduses (sh loodusvarade kasutamine majandustegevuses). Muuhulgas on

vajalik pöörata tähelepanu ka piirkonna eripära (loodusressurss, kultuuripärand) rakendamisele eri toodete ja teenuste arendamisel.

Piirkonda uute elanike ja külastajate meelitamisel on võtmetähtsusega oluliste teenuste aastaringne kättesaadavus.

Meetme rakendamise eesmärgid

Eesmärk 1.1: Loodud on tingimused töökohtade (sh kõrgema lisandväärtuse- ja palgatasemega) tekkeks ja säilimiseks.

Eesmärk 1.2: Ettevõtluses kasutatakse kestlikult kohalikke ressursse ning tuuakse esile piirkonna eripära ning loodus- ja kultuuripärandit.

Eesmärk 1.3: Piirkonna elanike ja külastajate jaoks olulised teenused on aastaringset kättesaadavad.

Eelistatakse projekte, mis lisaks meetme peamistele eesmärkidele vastavad ka strateegia horisontaalsetele eesmärkidele:

- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste rakendamine;
- innovaatiliste lahenduste rakendamine;
- koostöövõrgustike loomine ja arendamine;
- noorte aktiivsuse tõstmine.

Meetme tegevuste lõppsihtrühm on tegevuspiirkonna elanikud ja külastajad.

Tabel 1. Eesmärkide tulemusnäitajad

Mõõdik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) projektides toetatud uued töökohad (R.37) ¹	0 ²	20	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)
Toetust saanud ettevõtete sotsiaalmaksuga maksustatud summa kasv töötaja kohta	0	10%	Äriregister
Selliste tegevuste (projektide) arv, mis aitavad kaasa keskkonnasäästlikkusele ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide saavutamisele maapiirkondades (R.27)	0	10	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)

Tabel 2. Meetme 1: Ettevõtluse arendamine

Meetme osakaal projektitoetuse vahenditest	42%
--	-----

Commented [LM1]: Meetme osakaal on seatud lähtuvalt kooskõlastamisele saadetud LEADER määrusest. Kooskõlastamisel on tehtud ettepanekuid nii tegevusrühmade eelarvete riikliku jaotuse muutmiseks kui ka tegevuskulude osakaalu suurendamiseks koguelarvest. Lõplik meetme osakaal selgub pärast eelarve kinnitamist novembris 2023.

¹ Siin ja edaspidi: R... viitab ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava kohustuslikule seirenäitajale.

² Mõõtmist alustatakse strateegia elluviimisega. Algtase on 0, kuna mõõdetakse mõju toetuse saajale.

Toetatavad tegevusvaldkonnad	<ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtluseks vajalike investeeringute tegemine, sh investeeringud keskkonnanõbralikesse lahendustesse ja energiatõhususe parandamisesse • Ettevõtlusalaste koostöövõrgustike arendamine • Noorte ettevõtlusaktiivsuse tõstmine • Ettevõtlusinnovatsiooni toetavate tegevuste elluviimine (sh teenusdisain ja prototüüpide loomine) • Kohalikul ressursil põhinevate toodete, sh turismitoodete arendamine • Piirkonnas puuduvate teenuste loomine, sh kogukonnateenuste arendamine
Mittetoetatavad tegevusvaldkonnad	<ul style="list-style-type: none"> • Põllumajandustootmise investeeringu tegemisega kaasnev kulu • Kalandusega seotud tegevused (Läänemaa Rannakalanduse Seltsi poolt toetatavad tegevused)
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringud materiaalsesse või immateriaalsesse varasse (taristusse, hoonetesse, seadmetesse, tarkvarasse jne), sh taastuenergia lahendustesse taotleja enda tarbeks • Investeeringuga otseselt seotud kaasnevad tegevused, mis moodustavad kuni 10% investeeringu maksumusest, sh: <ul style="list-style-type: none"> - ehitamisega kaasnev keskkonnamõju hindamine, ehitusgeoloogiline ja -geodeetiline uurimistöö, teostatavusuuring, projekteerimine, energიაaudit, omanikujärelevalve, muinsuskaitse järelevalve - objekti tähistamine - koolitus - turundustegevus • Ühistegevuse³ raames elluviidavad mitte-investeeringud (koolitustegevus, turundus, sündmuste korraldamine, projektijuhtimine)
Mittetoetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringut ette valmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina • Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna • Projektijuhtimine va ühistegevuse puhul • Kinnistu ost • Päikese- ja tuuleparkide rajamine eraldiseisva ettevõtlusena tulu teenimise eesmärgil • Uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamine • Kõik muud LEADER määrusest tulenevad abikõlbmatud tegevused
Toetuse saajad	<ul style="list-style-type: none"> • mikroettevõtted⁴

Commented [LM2]: Kooskõlastamise esitatud LEADER määruse kohaselt on keelatud põllumajandustoodetega seotud investeeringud. Põllumajandustoodete defineerimiseks kasutatakse Euroopa Ühenduse asutamislepingu lisas I toodud nimekirja (<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12006EN01:ET:HTML>), mis välistab paljud seni KKLM piirkonnas toetatud tegevused. Hetkel käivad läbirääkimised nimekirja lühendamiseks.

Commented [LM3]: LEADER määruse kooskõlastamise käigus on tehtud mitmeid ettepanekuid Investeeringuga otseselt seotud kaasnevate tegevuste täpsustamiseks, samuti kaasnevate tegevuste osakaalu suurendamiseks 10%-lt 15%-ni.

Commented [LM4]: LEADER määruse kooskõlastamise käigus on tehtud ettepanek täpsustada ühisprojekti raames lubatud turundustegevuste nimekirja.

³ Ühistegevus on projekt, mis viiakse ellu 1–2-aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm.

⁴ Mikroettevõtte on kuni 10 töötajaga ettevõtte, kelle aastakäive või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 miljonit eurot (OÜ-d, FIE-d, AS-id, tulundusühistud, täisühingud, usaldusühingud).

	<ul style="list-style-type: none"> väikeettevõttes⁵
Nõuded taotlejale	<ul style="list-style-type: none"> KKLMi tegevuspiirkonnas tegutsev (piirkonda registreeritud ja/või tegevus toimub piirkonnas) Eelnevate KKLMi LEADER projektide vähemalt esimene maksetaotlus on esitatud Registreeritud vähemalt 12 kuud enne taotluse esitamist Taotlemisele eelneva 12 kuu käive peab olema vähemalt 5000 eurot Taotlusele tuleb lisada finantsprognosis kui toetuse summa ületab 10 000 eurot, alla 10 000 eurose toetuse puhul tulude-kulude prognoos Kõik muud nõuded taotlejale, mis tulenevad LEADER määrusest
Toetuse suurus ⁶	<ul style="list-style-type: none"> Minimaalne 5 000€ Maksimaalne 80 000€, suurprojektidel⁷ 160 000€
Toetuse määr	<ul style="list-style-type: none"> Maksimaalselt 60% Kogukonnateenuse⁸ puhul maksimaalselt 90% Väikelaeva, maastiku- ja mootorsõiduki, välja arvatud liikurmasina soetamisel maksimaalselt 30%
Väljundnäitajad ⁹	<ul style="list-style-type: none"> Säilitatud töökohtade arv Innovaatiliste lahenduste arv Noorte aktiivsuse tõstmisele¹⁰ suunatud projektide arv Koostöövõrgustike loomisele ja arendamisele suunatud projektide arv Toetust saanud ettevõtete lisandväärtuse kasv töötaja kohta¹¹ Uute/parendatud teenuste, sh kogukonnateenuste arv Uute/parendatud kohalikul eripäral¹²/ressursil¹³ baseeruvate teenuste arv Uute/parendatud toodete arv Uute/parendatud kohalikul ressursil baseeruvate toodete arv Korrastatud/rajatud taristuobjektide arv

⁵ Väikeettevõtte on kuni 50 töötajaga ettevõtte, kelle aastakäive või aastabilans kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot (OÜ-d, FIE-d, AS-id, tulundusühistud, täisühingud, usaldusühingud).

⁶ Toetus on vähese tähtsusega abi.

⁷ Suurprojekt on projekt, millel on märkimisväärne mõju piirkonnale (nt palju uusi töökohti). Suurprojekti esitamise õiguse otsustab KKLM-i üldkoosolek.

⁸ Kogukonnateenus on kogukonna vajaduspõhine ja paindlik teenus piirkonnas, kus tururegulatsioon ei toimi ja/või teenus ei ole kättesaadav. Kogukonnateenuse projekti esitamise õiguse otsustab KKLM üldkoosolek.

⁹ **Läbivalt kõikide meetmete puhul:** näitajatele sihttasemeid ei määratleta, vaid jälgitakse jooksvalt vastavate taotluste arvu.

¹⁰ Noorte aktiivsuse tõstmise all mõeldakse projekte, kus noored (vanuses kuni 30 kaasaarvatud) on kas ise projekti vedajad (taotlejad toetust) või on projekti tegevused neile suunatud.

¹¹ Lisandväärtus töötaja kohta = (ärikasum (EBIT) + kulum + tööjõukulud + lõpetamata ja valmistoodangu varude muutus + oma tarbeks valmistatud põhivara) / aasta keskmine hõivatute arv.

¹² Kohalik eripära ehk piirkonnale omane looduslik ja kultuuriline eripära. Kohalikuks eripäraks loetakse ka väikesaari (saarelisus), hajaasustust, piirkondlikku eripära rõhutavat turismiettevõtlust. Piirkonna kultuuriliseks eripäraks loetakse rannarootsi kultuuri, erinevaid pärandkultuuri objekte, käsitööd jms eripära.

¹³ Kohalik ressurss on KKLM piirkonna päritolu looduslik ressurss (maavarad, puit, biomass, meri, põllumajandussaadused jmt). Kohalikuks ressursiks ei loeta päikese- ja tuuleenergiat.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ühistegevustes osalenute arv
--	--

1.2.2. Elukeskkonna arendamine

Meetme rakendamise vajaduse kirjeldus

Kodukant Läänemaa piirkonna rahvaarv on püsinud perioodil 2014-2021 praktiliselt stabiilsena. Elanikkond on vananev, mistõttu surve tööelisele elanikkonnale kasvab. Väljakutseks on piirkonna elukeskkonna parendamine ja elu toetavate teenuste arendamine, mis tooks piirkonda uusi (tööelisi) elanikke kui ka parendaks juba olemasolevate elanike elutingimusi.

Piirkond on omanäoline nii loodusressursside (meri, rannaalad, väikesaared, mets, kaitsealad, pärandniidud, märgalad jne) kui ka traditsioonide ja kultuuripärandi poolest (rannarootslased, kohalik käsitöö, taluarhitektuur ja töövõtted, kohalikud muuseumid, pärandkultuuri objektid jmt). Piirkonna eripära vajab hoidmist, edasiarendamist ning senisest tulemuslikumat rakendamist ja eksponeerimist (nt turismis).

Meetme rakendamise eesmärgid

Eesmärk 2.1: Piirkonnas on loodud kvaliteetne, atraktiivne, erinevate huvirühmadega arvestav avalik ruum.

Eesmärk 2.2: Elu toetavad teenused on aastaringiselt kättesaadavad kõigis piirkondades ja kõigile eagruppidele.

Eesmärk 2.3: Piirkonna eripära on hoitud ja arendatud ning piirkond on tuntud üle Eesti ja piiriülevalt.

Eelistatakse projekte, mis lisaks meetme peamistele eesmärkidele vastavad ka strateegia horisontaalsetele eesmärkidele:

- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste rakendamine;
- innovaatiliste lahenduste rakendamine;
- koostöövõrgustike loomine ja arendamine;
- noorte aktiivsuse tõstmine.

Meetme tegevuste lõppsihtrühm on tegevuspiirkonna elanikud ja külastajad.

Tabel 3. Eesmärkide tulemusnäitajad

Mõõdik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Selliste tegevuste (projektide) arv, mis aitavad kaasa keskkonnasäästlikkusele ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide saavutamisele maapiirkondades (R.27)	0	5	Projektide elluvijate tagasiside (e-PRIA)

Tabel 4. Meede 2: Elukeskkonna arendamine

Meetme osakaal projektitoetuste eelarvest	42%
Toetatavad tegevusvaldkonnad	<ul style="list-style-type: none"> • Avaliku ruumi parendamine (sh pargid, mänguväljakud, spordirajatised jne) • Küla- ja seltsimajade isemajandamisvõimekuse tõstmine (sh investeeringud keskkonnasäästlikesse lahendustesse ja energiatõhususe parandamisse) • Piirkonna elanikele oluliste teenuste, sh kogukonnateenuste arendamine • Elukeskkonna turvalisuse, sh kriisidega valmisoleku suurendamine • Noorte aktiivsuse tõstmine • Loodus- ja kultuuripärandi säilitamine, arendamine ja esitlemine (sh objektide konserveerimine, taastamine, eksponeerimine jms) • Mainekujundusprojektide tegemine (sh piirkonna eripära tutvustavate sündmuste korraldamine jms)
Mittetoetatavad tegevusvaldkonnad	<ul style="list-style-type: none"> • Riiklikult rahastatud üld- ja huviharidusega seotud tegevused • Riiklikult rahastatud sotsiaal- ja tervishoiuteenustega seotud tegevused
Abikõlbulikud tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringud materiaalsesse või immateriaalsesse varasse (taristusse, hoonetesse, seadmetesse, tarkvarasse jne), sh taastuenergia lahendustesse taotleja enda tarbeks • Investeeringuga otseselt seotud kaasnevad tegevused, mis moodustavad kuni 10% investeeringu maksumusest sh: <ul style="list-style-type: none"> - ehitamisega kaasnev keskkonnamõju hindamine, ehitusgeoloogiline ja -geodeetiline uurimistöö, teostatavusuuring, projekteerimine, energiaaudit, omanikujärelevalve, muinsuskaitsejärelvalve - objekti tähistamine - kooolitus - turundustegevus • Ühistegevuse¹⁴ raames elluviidavad mitte-investeeringud (koolitustegevus, turundus, sündmuste korraldamine, projektijuhtimine)

Commented [LM5]: Meetme osakaal on seatud lähtuvalt kooskõlastamisele saadetud LEADER määrusest. Kooskõlastamisel on tehtud ettepanekuid nii tegevusrühmade eelarvete riikliku jaotuse muutmiseks kui ka tegevuskulude osakaalu suurendamiseks kogueelarvest. Lõplik meetme osakaal selgub pärast eelarve kinnitamist novembris 2023.

Commented [LM6]: LEADER määruse kooskõlastamise käigus on tehtud mitmeid ettepanekuid Investeeringuga otseselt seotud kaasnevate tegevuste täpsustamiseks, samuti kaasnevate tegevuste osakaalu suurendamiseks 10%-lt 15%-ni.

Commented [LM7]: LEADER määruse kooskõlastamise käigus on tehtud ettepanek täpsustada ühisprojekti raames lubatud turundustegevuste nimekirja.

¹⁴ Ühistegevus on projekt, mis viiakse ellu 1–2-aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm.

Mitte-abikõlblikud tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringut ettevalmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina • Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna • Projektijuhtimine va ühistegevuse puhul • Kinnistu ost • Päikese- ja tuuleparkide rajamine eraldiseisva ettevõtlusena tulu teenimise eesmärgil • Uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamine • Kõik muud LEADER määrusest tulenevad abikõlbmatud tegevused
Toetuse saajad	<ul style="list-style-type: none"> • MTÜ-d (sh KKLK) • SA-d • Kohalikud omavalitsused
Nõuded taotlejale	<ul style="list-style-type: none"> • KKLK tegevuspiirkonnas tegutsev (piirkonda registreeritud ja/või tegevus toimub piirkonnas) • Eelnevate KKLK-i LEADER projektide vähemalt esimene maksetaotlus on esitatud • Registreeritud vähemalt 12 kuud enne taotluse esitamist • Taotlusele tuleb lisada tulude-kulude prognoos • KKLK projektid kinnitab üldkoosolek • Kõik muud nõuded taotlejale, mis tulenevad LEADER määrusest
Toetuse suurus	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne 5 000€ • Maksimaalne 80 000€, suurprojektidel¹⁵ 160 000€
Toetuse määr	<ul style="list-style-type: none"> • Kasumit mittetaotlevate projektide puhul maksimaalselt 90% • Ettevõtlusele suunatud projektide puhul maksimaalselt 60% • Kogukonnateenus¹⁶ puhul maksimaalselt 90% • Väikelaeva, maastiku- ja mootorsõiduki, välja arvatud liikurmasina soetamisel maksimaalselt 30%
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Innovaatiliste lahenduste arv • Noorte aktiivsuse tõstmisele¹⁷ suunatud projektide arv • Koostöövõrgustike loomisesse ja arendamisele suunatud projektide arv • Loodus- ja kultuuripärandi säilitamise, arendamise ja esitlemisega seotud projektide arv • Jätkusuutlike mainekujundus-/turundusprojektide arv • Uute/parendatud avalikus ruumis paiknevate objektide arv

¹⁵ Suurprojektid on projektid, millel on märkimisväärne mõju piirkonnale (nt palju uusi töökohti). Suurprojekti esitamise õiguse otsustab KKLK-i üldkoosolek.

¹⁶ Kogukonnateenus on kogukonna vajaduspõhine ja paindlik teenus piirkonnas, kus tururegulatsioon ei toimi ja/või teenus ei ole kättesaadav. Kogukonnateenus projekti esitamise õiguse otsustab KKLK üldkoosolek.

¹⁷ Noorte aktiivsuse tõstmise all mõeldakse projekte, kus noored (vanuses kuni 30 kaasaarvatud) on kas ise projekti vedajad (taotlevad toetust) või on projekti tegevused neile suunatud.

	<ul style="list-style-type: none"> • Uute/parendatud teenuste sh kogukonnateenuste arv • Ühistegevustes osalenute arv
--	---

1.2.3. Koostöö arendamine

Meetme rakendamise vajaduse kirjeldus

Siseriiklik ja piirideülene koostöö teiste tegevusrühmadega on üks olulisi võimalusi, mis aitab erinevate KKLM piirkonna huvigruppide ja sektorite esindajatel hankida kogemusi ning saada uusi mõtteid, mida rakendada kohaliku piirkonna arendamiseks. Lisaks parimate praktikate tutvustamisele on koostööprojektid olulised erinevate võrgustike loomisel ja arendamisel ning potentsiaalsete taotlejate algatusvõime suurendamisel.

Koostööprojektide jätkamine on kindlasti vajalik juba algatatud koostöö edasiarendamiseks (kohaliku toidu propageerimine, kogukondade aktiivsuse tõstmine, kestliku turismi arendamine, piirkonna üldise maine kujundamine). Uuel perioodil on täiendavalt fookusesse seatud noorte aktiivsuse tõstmisega ning KKLM liikmetega seotud tegevused.

Lisaks eelmainitud tegevusvaldkondadele võetakse koostööprojektide algatamisel arvesse ka strateegia horisontaalseid eesmärke:

- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste rakendamine;
- innovaatiliste lahenduste rakendamine;
- koostöövõrgustike loomine ja arendamine.

Meetme rakendamise eesmärk

Eesmärk 3: Siseriiklik ning piiriülene koostöö on süsteemne ja tulemuslik ning lähtub piirkonna arenguvajadustest.

Meetme tegevuste lõppsihtrühm on tegevuspiirkonna elanikud ja külastajad.

Tabel 5. Eesmärgi nr 3 tulemusnäitajad

Mõõdik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Teadmussiirdega seotud projektide arv, sealhulgas nõustamine, koolitus ja teadmiste vahetamine kestliku, majandusliku, sotsiaalse, keskkonna- ja kliimasõbraliku tulemuslikkuse kohta	0	4	KKLM tagasiside (e-PRIA)

Tabel 6. Meede 3: Koostöö arendamine

Meetme osakaal projektitoetuse eelarvest	16%
--	-----

Commented [LMS]: Meetme osakaalud on seatud lähtuvalt kooskõlastamisele saadetud LEADER määrusest. Kooskõlastamisel on tehtud ettepanekuid nii tegevusrühmade eelarvete riikliku jaotuse muutmiseks kui ka tegevuskulude osakaalu suurendamiseks koguelarvest. Lõplik meetme osakaal selgub pärast eelarve kinnitamist novembris 2023.

Toetatavad tegevusvaldkonnad	Siseriiklike ja piiriüleste koostööprojektide kavandamine ja elluviimine strateegia visiooni ja horisontaalsete eesmärkidega seotud valdkondades
Abikõlbulikud tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Koostööprojektide ettevalmistamine • Piirkonda tutvustavad reklaam- ja turundustegevused, koolitused, õppereisid, messidel osalemine jmt • Tegevuste ja sündmuste elluviimiseks otseselt vajalike vahendite ja inventari soetamine • Projektijuhtimine
Mitte-abikõlbulikud tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringud hoonetesse ja taristusse • Kõik muud LEADER määrusest tulenevad abikõlbmatud tegevused
Toetuse saajad	Kohalik tegevurühm MTÜ Kodukant Läänemaa
Nõuded taotlejale	Nõuded taotlejale tulenevad LEADER määrusest
Toetuse suurus	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne 5 000€ • Maksimaalne 80 000€
Toetuse määr	<ul style="list-style-type: none"> • Toetuse määr kuni 90%, • Piiriülese koostöö ettevalmistamine 100%
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Koostööprojektis osalenud partnerite arv • Koostööprojekti tegevustes osalenute arv

NB! Tegemist on tegevusrühma meetmega koostööprojektide elluviimiseks! Need projektid ei läbi hindamisprotsessi, vaid kuuluvad kinnitamisele üldkoosoleku poolt.

1.2.4. Sotsiaalteenuste arendamine

Meetme rakendamise vajaduse kirjeldus

Tegevuspiirkonna elanikkond on vananev, probleemiks on eakama elanikkonna sotsiaalne isolatsioon. Hajaasustusest tingitult on eakate ligipääs teenustele sh huvitegevusele piiratud. Eakate kaasatus vabatahtlikku tegevusse ja (sotsiaalsesse) ettevõtlusesse on vähene.

Rahvastiku vananemisest tingitud abivajajate arvu kasv on kaasa toonud üha suureneva vajaduse kvaliteetsete pikaajalise hoolduse teenuste järele. Nende kättesaadavus on aga ebapiisav, mistõttu jäävad omastehooldajad sageli tööturult eemale. Omastehooldajate, erivajadustega või puuetega inimeste lähedaste puhul oluline erinevate tugiteenuste sh nõustamise ning koolituste kättesaadavus.

Nende probleemide leevendamiseks rakendatakse perioodil 2023–2027 lisaks LEADER-meetme vahenditele ka Euroopa Sotsiaalfondi omi. Meetmega adresseeritakse mõlemat sekkumise eesmärki:

- Pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine
- Inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine

Meetme rakendamise eesmärgid

Eesmärk 4.1: Piirkonnas on tagatud teenused ja tugitegevused väarikaks ning aktiivseks vananemiseks.

Eesmärk 4.2: Omastehooldajad ja puuetega ning erivajadusega inimeste lähedased tulevad paremini toime hoolduskoormusega

Eesmärk 4.3: Eakaid ja puuetega inimesi ning nende lähedasi koondavad katusorganisatsioonid ja tugigrupid on tugevad ja pakuvad professionaalset abi.

Eelistatakse projekte, mis lisaks meetme peamistele eesmärkidele vastavad ka strateegia horisontaalsetele eesmärkidele:

- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste rakendamine;
- innovaatiliste lahenduste rakendamine;
- koostöövõrgustike loomine ja arendamine;
- noorte aktiivsuse tõstmine.

Meetme sihtrühm on tegevuspiirkonna täisealine¹⁸ elanikkond.

Tabel 7. Eesmärkide tulemusnäitajad

Möödik	Algtase 2024	Sihttase 2029	Allikas
Miniprojektide arv	0	38 ¹⁹	Taotlused

Commented [LM9]: Lõplik Sotsiaalfond+ eelarve selgub pärast kõikide LEADER tegevusrühmade strateegiate kinnitamist novembris 2023.

Tabel 8. Meede 4: Sotsiaalteenuste arendamine

Meetme osakaal rahastusest	Rahastamine toimub eraldiseisvast allikast: Euroopa Sotsiaalfond+
Toetatavad tegevusvaldkonnad	<ul style="list-style-type: none">• Vabatahtlikkuse ja sotsiaalse ettevõtluse soodustamine eakate seas• Eakatele parema ligipääsu tagamine olemasolevale huvitegevusele• Omastehooldajate, puuetega ja erivajadusega inimeste lähedaste nõustamine, koolitamine ning info- ja abimaterjalide koostamine• Tugigruppide ning katusorganisatsioonide tegevuse arendamine
Mitteabikõlblikud tegevusvaldkonnad	<ul style="list-style-type: none">• Tegevused, mida juba tegevuspiirkonnas ellu viiakse välja arvatud juhul kui tegevused loovad juba olemasolevatele teenustele lisandväärtust.• Tegevused, mis on seaduse järgi kohaliku omavalitsuse ülesandeks või mida juba riiklikult finantseeritakse
Abikõlblikud tegevused	<ul style="list-style-type: none">• Koolituse, seminari, teabepäeva ja muu samalaadse ürituse korraldamise kulud• Uuringu tellimise ja läbiviimise kulud• Eksperdihinnangu tellimise kulud

¹⁸ Täisealiseks loetakse isikut alates 16. eluaastast.

¹⁹ Eeldatav KKLM tegevuspiirkonnale eraldatav Euroopa Sotsiaalfond+ ja riikliku kaasfinantseeringu summa on 229 102 eurot. Arvestades, et ühe projekti arvutuslik maksumus on 6029 eurot, on võimalik läbi viia 38 projekti.

	<ul style="list-style-type: none"> • Teabematerjali koostamise ja väljaandmise kulud • Veebilehe loomise, haldamise ja arendamise kulud • Riigisisel ja välisriigis toimival seminaril, konverentsil, messil või õppereisil osalemise kulud, sealhulgas osavõtutasu ning riigisisese lähetuse ja välislähetuse kulud • ESF+ sümboolika kulud • Ligipääsetavuse parandamise kulud, sh viipekeele tõlge või kirjutustõlge kuulmispuudega inimestele • Projektijuhil töötasu, va palgale lisaks makstav toetus või lisahüve, mis ei ole käsitatav palgana seaduse tähenduses • Asjakohased sõidukulud • Tegevuskulud, sealhulgas kulud bürootarvetele, sidekulud, infotehnoloogia, sealhulgas kontoritehnika hooldus- ja paranduskulud, kommunaalkulud, kontoriruumi rentimise kulud, teenustasu pangatoimingute eest, kulud valveteenusele, audiitoritasu, õigusabi kulud ning maamaks
Mitte-abikõlblikud tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • Investeeringud põhivarasse
Toetuse saajad	Toetuse saaja on kohalik tegevusrühm MTÜ Kodukant Läänemaa.
Nõuded minikonkursil osalejale	<ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtted, MTÜd (sh KKLM), SA, kohalikud omavalitsused • KKLMi tegevuspiirkonnas tegutsev (piirkonda registreeritud ja/või tegevus toimub piirkonnas)
Toetuse suurus	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne: 1 000€ • Maksimaalne: 6 029€
Toetuse määr	100%
Väljundnäitajad	<ul style="list-style-type: none"> • Tegevustes osalejate arv

1.3. Strateegia uuenduslikkus ja integreeritus

Kodukant Läänemaa strateegia 2024-2027 keskendub sarnaselt eelmisele perioodile kahele strateegilisele valdkonnale – ettevõtluse ja elukeskkonna arendamisele. Kummalegi valdkonnale on seatud strateegilised eesmärgid, mis on suunatud piirkonna eripära arendamisele ja selleks vajalike eeltingimuste loomisele.

Kolmandaks, nn täiendavaks strateegiliseks valdkonnaks on siseriikliku ning piiriülese koostöö arendamine, mis on kavandatud KKLM-i poolt algatatud koostööprojektide elluviimiseks. Koostööprojekte kavandatakse strateegia visiooni ja horisontaalsete eesmärkidega seotud valdkondades.

Uuenduseks on sotsiaalvaldkonna toetamine. Varasemalt ei ole adresseeritud ühiskonna haavatavamaid grupe, millega nüüd tegeletakse Euroopa Sotsiaalfond+ toetuse raames.

Strateegiaga eelistatakse projekte, mis vastavad horisontaalsetele eesmärkidele:

- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste rakendamine;
- innovaatiliste lahenduste rakendamine;
- koostöövõrgustike loomine ja arendamine;
- noorte aktiivsuse tõstmine.

Need projektid, mis panustavad ühte või mitmesse horisontaalsesse näitajasse, saavad hindamisel enam punkte. See tähendab, et kõikide projektidega püüeldakse läbivalt nimetatud horisontaalsete eesmärkide täitmise poole.

Kirjeldatud lähenemine on oma olemuselt uudne ning võimaldab liikuda süsteemselt strateegia visiooni suunas. Strateegia uudsus seisneb selle terviklikkuses ning integreerituses – visiooni saavutamisesse saavad panustada nii ettevõtjad kui ka avaliku ja kolmanda sektori esindajad. Nii on võimalik meetmete ulatuslikuma mõju saavutamine.

Strateegia on koostatud lähtuvalt LEADER-lähenemise üldpõhimõtetest, samuti teistest riikliku ja regionaalse tasandi arengudokumentidest. Sel viisil on tagatud omavaheline kooskõla, et käesolev strateegia panustaks ka laiemalt Eesti ühiskonnas määratletud väljakutsete lahendamisse.

2. Strateegia elluviimine

Kodukant Läänemaa strateegiat viiakse ellu toetusmeetmete kaudu. Strateegia elluviimine sisaldab:

- Organisatsiooni juhtimist ja arendamist
- Toetusmeetmete rakendamist

2.1. Organisatsiooni juhtimine ja arendamine

Kodukant Läänemaa praegust organisatsiooni on täpsemalt kirjeldatud tegevuspiirkonna analüüsis (**Lisa 1. Tegevuspiirkonna analüüs**).

KKLM kõrgeimaks organiks on **üldkoosolek**, mis otsustab organisatsioonide peamiste arengusuundade jt seaduses ette nähtud teemade üle. Üldkoosoleku roll on ka strateegia kinnitamine.

Organisatsiooni üldjuhtimist korraldab **juhatuse**, kes valib enda hulgast juhatuse esimehe.

Igapäevase töö eest vastutab **tegevjuht**, kes kinnitatakse ametisse juhatuse poolt. **Tegevmeeskonda** kuuluvad projektijuhid võetakse tööle vastavalt organisatsiooni vajadusele ja võimalustele.

Projektitaotlusi hindab **hindamiskomisjon**, kelle valib üldkoosolek. Komisjoni otsused on sõltumatud, komisjoni töökord kinnitatakse eraldi dokumendina.

KKLM juhtimisorganite töökord on täpsemalt toodud KKLM põhikirjas ja sise-eeskirjades. Tegevmeeskonna töökord on reguleeritud lisaks ametijuhenditega.

KKLM organisatsioonilise võimekuse arendamine toimub enamjaolt koostöö meetme (Meede 3) kaudu. Algatatakse ja osaletakse projektides, mis vastavad meetme eesmärkidele ja kokku lepitud fookusteemadele.

2.2. Toetusmeetmete rakendamine

2.2.1. Rahastamiskava

KKLM strateegia elluviimist rahastatakse peamiselt kahest allikast, milleks on LEADER-programmi ja Euroopa Sotsiaalfond+ vahendid. Omafinantseeringu tagamiseks kogutakse liikmemaksu. Samuti võib KKLM osaleda muudest allikatest rahastatud projektides, kui need aitavad kaasa visiooni saavutamisele.

Eelarve maht määratakse kindlaks regionaalministri ja sotsiaalkaitseministri määrustega. Eelarvest 80% jagatakse toetusteks, 20% kulub rakendamisele (büroo ülalpidamiskulud, palgad, teavitustegevus jms). Täpne protsent antakse iga-aastase rakenduskavaga, mille kinnitab üldkoosolek. Tabel 9 on välja toodud planeeritava eelarve põhimõtteline jaotus strateegia valdkondade ja meetmete kaupa.

Tabel 9. Kodukant Läänemaa eelarve jagunemine

		Meede	Eelarve	Toetusmäärad	Toetussummad
LEADER-programm (EAFRD) ²⁰	Toetused (80%) ²¹	1. Ettevõtluse arendamine	42% 1 007 201€	60% 90% kogukonna-teenuste arendamise puhul	Minimaalne: 5 000€ Maksimaalne: 80 000€, suurprojektil 160 000€
		2. Elukeskkonna arendamine	42% 1 007 201€	90% kasumit mitte-taotlevate projektide puhul 60% ettevõtlusele suunatud projektide puhul	Minimaalne: 5 000€ Maksimaalne: 80 000€, suurprojektil 160 000€
		3. Koostöö arendamine	16% 383 696€	90% Koostööprojektide ettevalmistamise puhul 100%	Minimaalne: 5 000€ Maksimaalne: 80 000€
	Tegevus- ja elavdamiskulud (20%) ²²	Tegevusrühma kulud	656 800€	100%	-
Euroopa Sotsiaalfond+	Toetused 100%	4. Sotsiaalteenuste arendamine	229 102€ ²³	100%	Minimaalne: 1 000€ Maksimaalne: 6 029€

*Sotsiaalfond+ meetme rakendamiskulud (20% toetuse eearvest) kaetakse LEADER-programmist

2.2.2. Rakenduskavad

Strateegia elluviimine toimub iga-aastaste rakenduskavade kaudu, mille kinnitab üldkoosolek. Rakenduskavas määratletakse tegevusrühma eelarvelised vahendid aastaks, sh toetussummade jagunemine meetmete lõikes. Samuti võib rakenduskavaga sätestada teatud kitsendusi, näiteks vähendada meetmete maksimaalse toetussumma suurust voorude lõikes. Nõuded rakenduskavale sätestab LEADER määrus. Rakenduskava esitatakse PRIA-le.

Sotsiaalteenuste arendamise meetme taotlus esitatakse Riigi Tugiteenuste Keskusele. Tegemist on meetme rakendamiseks mõeldud katusprojekti (nn vihmavarjuprojekti) kirjeldusega, mille nõuded sätestatakse eraldi. **Samuti sätestatakse eraldi kord vihmavarjuprojekti elluviimiseks, sh miniprojektide voorude korraldamiseks.**

²⁰ Eeldatav LEADER-programmi (EAFRD) kogueelarve on 3 054 898€

²¹ Eeldatav LEADER-programmi (EAFRD) projektitoetuste eelarve on 2 398 098€

²² Eeldatav KKL M tegevus- ja elavdamiskulude eelarve on 656 800€, mis sisaldab 599 524€ LEADER-meetmete ja 57 276€ Sotsiaalfond+ meetme rakendamiskulusid

²³ Eeldatav KKL M tegevuspiirkonnale eraldatav Euroopa Sotsiaalfond+ ja riikliku kaasfinantseeringu summa

Commented [LM10]: Eelarve on välja töötatud lähtuvalt kooskõlastamisele saadetud LEADER määrusest. Kooskõlastamisel on tehtud ettepanekuid nii tegevusrühmade eelarvete riikliku jaotuse muutmiseks kui ka tegevuskulude osakaalu suurendamiseks kogueelarvest. Lõplik eelarve selgub novembris 2023.

KKL M aastane kogueelarve (perioodi eelarve/perioodi pikkus) on jäänud võrreldes eelmise perioodiga samaks, seega on jäänud samaks ka tegevus- ja elavdamiskulude eelarve. Viimaste aastate kiire inflatsioon on toonud kaasa olukorra, kus tegevus- ja elavdamiskulude eelarve ei kata ära prognoositavaid kulutusi. Üheks lahenduseks on nende osaline katmine koostööprojektide meetmest.

Commented [LM11]: Lõplik Sotsiaalfond+ eelarve selgub pärast kõikide LEADER tegevusrühmade strateegiate kinnitamist novembris 2023.

Taotlusvoore korraldatakse vastavalt üldkoosoleku poolt heakskiidetud rakenduskavadele. Aastatel 2024–2025 on kavas kasutada kuni 80% Meede 1 ja Meede 2 projektitoetuse vahenditest ja aastal 2026 20%, millele lisanduvad eelmiste aastate jäägid. LEADER-koostöö meetme projektid vältavad kuni perioodi lõpuni. Sel viisil kindlustatakse eelarve optimaalne kasutus, sh tegevusrühma rahastamine, kuna see on seotud väljamaksete summaga.

Taotlusvoorudest teavitab KKLM avalikkust vastavalt LEADER määrusele ja KKLM projektitoetuse taotluste menetlemise korrale.

Taotlemine toimub e-PRIA keskkonnas, va sotsiaalteenuste arendamise meetme puhul, kus taotlused esitatakse otse tegevusrühmale.

KKLM meetmetest saavad toetust taotleda tegevuspiirkonnas või selle hüvanguks tegutsevad organisatsioonid.

Taotlus peab sisaldama informatsiooni, mis on nõutud LEADER määruses. Vastava elektroonilise taotlusvormi koostab PRIA. Lisaks tuleb taotluses kajastada informatsioon, mis on vajalik tegevusrühmale taotluste hindamiseks. Kõnealune teave esitatakse samuti e-PRIA vahendusel.

Tabel 10. LEADER Meede 1 ja Meede 2 eelarve jagunemine aastate lõikes

2023	2024	2025	2026	2027
Ülemineku periood	40%	40%	20%	Kasutamata osa

*Meede 3 eelarve eelarve kasutamine aastate lõikes sõltub KKLM üldkoosoleku poolt heaks kiidetud koostööprojektidest.

Commented [LM12]: Lõplik projektitoetuste eelarve selgub novembris 2023, siis on võimalik täpsemalt paika panna ka taotlusvoorde aastased eelarved

2.2.3. Taotluste hindamine

KKLM-ile esitatavate taotluste hindamine toimub üldjuhul 6-astmelise protsessina:

- 1. Eelnõustamine KKLM-i töötajate poolt** (soovituslik)
Taotluste esitamisele eelneb taotlejate eelnõustamine, mille raames annab KKLM-i tegevmeeskond infot KKLM-i strateegia, meetmete, tingimuste jms. kohta ning vajaduse korral nõustatakse taotlejat projektiidee osas. Eelnõustamine on taotlejatele soovituslik.
- 2. Taotluste tehniline kontroll KKLM-i töötajate poolt**
Taotluste esitamise järgselt kontrollib KKLM-i tegevmeeskond taotluse vastavust nõuetele. Vajaduse korral antakse taotluse esitajale aega puuduste likvideerimiseks. Antud etapis ei anta hinnangut dokumentide sisule.
- 3. Juhatuse otsus projektide hindamisele saatmise kohta**
Taotluste tehnilise kontrolli tulemustest lähtuvalt teeb juhatus otsuse projektide hindamisele saatmise kohta, tehniliselt mittevastavad taotlused hindamisele ei saadeta.

4. Taotlejate ärakuulamine ja paikvaatlused

Kõigile taotlejatele antakse võimalus oma projekti hindamiskomisjonile tutvustada kas paikvaatlusel või ärakuulamisel. Projektide tutvustamine on vabatahtlik. Projekti paikvaatluse vajalikkuse otsustab hindamiskomisjoni esimees.

5. Elektrooniline hindamine

Hindamiskomisjoni liikmed hindavad e-PRIA keskkonnas igat projekti vastavalt hindamiskriteeriumitele, millest moodustab esialgne pingerida. Hindamiskomisjoni liikmete osavõtul viiakse läbi hindamiskoosolek, kus moodustatakse projektide paremusjärjestus. Hindamiskomisjoni poolt koostatud paremusjärjestus esitatakse kinnitamiseks juhatusle.

6. Juhatusle koosolek ja otsus

Juhatus teeb otsuse paremusjärjestuse esitamiseks PRIA-le, võttes aluseks hindamiskomisjoni protokollid. KKLM juhatusel on õigus pingerea tulemuste mitte kinnitamiseks, kui ta on tuvastanud, et hindamise läbiviimisel on eksitud protseduurireeglite vastu.

Täpsemalt on hindamise protseduuri kirjeldatud KKLM projektitoetuse taotluste menetlemise korras.

Taotluste hindamiskriteeriumid jagunevad kaheks osaks:

1. Taotluse mõjuga seotud kriteeriumid
2. Taotluse kvaliteediga seotud kriteeriumid

Hindamine toimub skaalal 1–4, kus 4 – väga hea, 3 – hea, 2 – rahuldav, 1 – puudulik. Lisaks rakendatakse taotluste hindamisel lävendit – kui taotlus saab koondhindeks²⁴ 2,5 või vähem, siis seda ei rahuldata.

Kõikidele meetmetele rakendatakse samu kriteeriume ja osakaale.

Tabel 11. Taotluste hindamiskriteeriumid

Taotluse mõjuga seotud kriteeriumid		
Hindamiskriteerium ja osakaal	Kirjeldus	Skaala 1-4
1.1. Projekti vajalikkuse põhjendatus ja mõju 20%	Hinnatakse seoseid vajaduste ja kavandatud tegevuste vahel. Kas tegevus toob endaga kaasa positiivset muutust taotleja või tegevuspiirkonna jaoks (uute toodete, teenuste,	1 – Projektis ei ole arenguvajadusi/kitsaskohti lahti mõtestatud, projekt ei too kaasa positiivset muutust taotleja/tegevuspiirkonna jaoks 2 – Projektist võib aru saada, millist

²⁴ Koondhinne moodustub hindamiskomisjoni liikmete poolt antud hinnete aritmeetilisest keskmisest.

	töökohtade loomine, konkurentsivõime kasv jms)	arenguvajadust/kitsaskohta lahendatakse, projekti ei too kaasa olulist positiivset muutust taotleja/tegevuspiirkonna jaoks 3 – Projektis on arenguvajadus arusaadavalt välja toodud, projekt toob kaasa positiivse muutuse taotleja/tegevuspiirkonna jaoks 4 – Projektis arenguvajadused ja lahendused on selgelt välja toodud, projekt toob kaasa olulise positiivse muutuse taotleja/tegevuspiirkonna jaoks
1.2. Projekti sidusus strateegia meetme eesmärkidega 10%	Hinnatakse, kas ja kuidas on projekt seotud meetme eesmärkidega – kas ja mil määral aitab projekti elluviimine nende saavutamisele kaasa	1 – Projekt ei panusta meetme eesmärkide täitmisesse 2 – Projekt panustab ühe meetme eesmärgi täitmisesse 3 – Projekt panustab kahe meetme eesmärgi täitmisesse 4 – Projekt panustab kõigi kolme meetme eesmärgi täitmisesse
1.3. Projekti panus meetme tulemus- ja väljundnäitajate täitmisesse 10%	Hinnatakse, kas ja kuidas omab projekti tulemuste eeldatav ulatus ja kestlikkus mõju tulemus- ja väljundnäitajate täitmisele.	1 – Projekt ei panusta tulemus- ja väljundnäitajate täitmisesse 2 – Projekt panustab vähesel määral tulemus- ja väljundnäitajate täitmisesse 3 – Projekt panustab tulemus- ja väljundnäitajate täitmisesse 4 – Projekt panustab oluliselt (mitme) tulemus- ja väljundnäitajate täitmisesse
1.4. Projekti panus horisontaalsete eesmärkide saavutamise 20%	Hinnatakse, kas projekt panustab: - keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste rakendamisesse; - innovatsiooni; - koostöövõrgustike loomisesse ja arendamisesse	1 – Projekt ei panusta horisontaalsete eesmärkide täitmisesse 2 – Projekt panustab ühe eesmärgi täitmisesse 3 – Projekt panustab kahe või kolme eesmärgi täitmisesse 4 – Projekt panustab kõigi nelja eesmärgi täitmisesse

	- noorte aktiivsuse tõstmisesse ²⁵ ;	
1.5. Projekti tulemuste jätkusuutlikkus 5%	Kas projekti tegevused on kestlikud, omafinantseeringu allikad ning finantsjärjepidevus on tagatud, loodud teenus või toode on jätkusuutlik?	1 – Tegevused lõppevad projekti lõpuga, investeeringuobjekti edasine kasutamine ei ole läbi mõeldud 2 – Projekti tulemused on vähesel määral kestlikud 3 – Projekti tulemused on enamjaolt kestlikud 4 – Projekti tulemused on jätkusuutlikud (näiteks teenuse osutamine jätkub ka peale projekti lõppu). Rajatud investeeringuobjektide edasine kasutamine on läbi mõeldud ja realistlik

2. Taotluse kvaliteediga seotud kriteeriumid		
Hindamiskriteerium ja osakaal	2024-2027	Skaala 1-4
2.1. Projekti tegevuskava selgus 10%	Hinnatakse, kas projekti tegevuskava on läbimõeldud ja realistlik (arvestades mh projekti tegevuste omavahelisi seoseid ja ressursijaotust)?	1 – Tulemuste saavutamine ei ole realistlik 2 – Tulemuste saavutamine on vähesel määral realistlik 3 – Tulemuste saavutamine on enamjaolt realistlik 4 – Tulemuste saavutamine on realistlik

²⁵ Noorte aktiivsuse tõstmise all mõeldakse projekte, kus noored (vanuses kuni 30 kaasaarvatud) on kas ise projekti vedajad (taotlevad toetust) või on projekti tegevused neile suunatud.

<p>2.2. Projekti eelarve selgus ja kulude põhjendatus 20%</p>	<p>Hinnatakse, kas projekti eelarve on selge ja realistlik (sh kooskõlas projekti sisuga) ja kas tegevused on piisavalt kuluefektiivsed planeeritud tulemuste saavutamiseks?</p>	<p>1 – Eelarve ei ole selge ja realistlik, kulud ei ole põhjendatud 2 – Eelarve on vähesel määral selge ja realistlik 3 – Eelarve on enamjaolt selge ja realistlik 4 – Eelarve on selge ja realistlik ning kulud põhjendatud</p>
<p>2.3. Taotleja kogemus ja pädevus 5%</p>	<p>Kas taotlejal on varasem kogemus või kvalifikatsioon tegevuse elluviimiseks või toote/teenuse turuletoomiseks, varasemate projektide rakendamine usaldusväärne?</p>	<p>1 – Taotleja ja/või tema meeskonnaliikmete võimekus projekti ellu viia on väga väike – varasemad kogemused, teadmised ja oskused puuduvad ja/või esineb olulisi probleeme varasemate LEADER toetuste kasutamisega. 2 – Taotlejal ja/või tema meeskonnaliikmetel on osaline võimekus projekti elluviimiseks ja/või esineb üksikuid varasemaid probleeme. 3 – Taotlejal ja/või tema meeskonnaliikmetel on üldiselt võimekus projekti elluviimiseks olemas ja varasemaid probleeme ei esine 4 – Taotlejal ja/või tema meeskonnaliikmetel on varasem kogemus projektide elluviimisel, olemas on vajalikud teadmised ja oskused projekti tulemuslikuks elluviimiseks ja varasemaid probleeme ei esine.</p>

3. Strateegia seire

3.1. Seire korraldus

Strateegia seiret korraldab KKLM juhatus ja tegevusi viib ellu tegevmeeskond.

Eristatakse kahte sorti näitajaid:

- Tulemusnäitajad, mis mõõdavad **eesmärkide** täitmist ja millele on seatud sihttasemed. Tulemusnäitajad jagunevad omakorda kaheks:
 - Kohustuslikud tulemusnäitajad (EL seirenäitaja) – need tulenevad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavast 2023–2027 (tähistatud lühendiga R...). Igale meetmele tuli valida vähemalt 1 kohustuslik tulemusnäitaja.
 - Tegevusrühma poolt täiendavalt määratletud näitajad (KKLM seirenäitaja), mis aitavad mõista, kas ja kuivõrd on eesmärgid täidetud.
- Väljundnäitajad (KKLM seirenäitaja), mis on sätestatud eraldi igale **meetmele** ja mille osas ei ole määratletud sihttasemeid. Vastavalt taotlustest saadavale infole seiratakse jooksvalt väljundnäitajate numbrilisi väärtusi, et strateegiaperioodi lõpus oleks võimalik hinnata, millist tüüpi tegevused on olnud kõige sagedasemad, milliseid teemasid oluliselt adresseeritud ei ole jne. See annab sisendi järgmise strateegiaperioodi meetmete kujundamiseks.

Tulemus- ja väljundnäitajaid kogutakse e-Pria kaudu nii taotluse kui ka viimase maksetaotluse esitamisel. Seireandmete esitamine on taotlejale kohustuslik. Väljundnäitajaid arvestatakse kumulatiivselt meetmete kaupa. Osad tulemus- ja väljundnäitajad (toetatud ettevõtete sotsiaalmaksuga maksustatud summa kasv töötaja kohta ja toetatud ettevõtete lisandväärtuse kasv töötaja kohta) vajavad täiendava informatsiooni kogumist 2-3 aastat pärast viimase maksetaotluse tegemist. Informatsiooni kogumise eest vastutab KKLM tegevmeeskond.

Tabel 12. Meede 1 tulemus- ja väljundnäitajad

Töökohti loov projekt (R.37)	Kas projektiga luuakse uusi töökohti? JAH/EI? Kui jah siis mitu	Kogutakse toetustaotlusega	EL seirenäitaja
	Kas projektiga loodi uusi töökohti? JAH/EI? Kui jah siis mitu	Kogutakse viimase maksetaotlusega	EL seirenäitaja
Töökohti säilitav projekt	Mitu töökohta projekti tulemusel säilitatakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu töökohta projekti tulemusel säilitati?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja
Keskkonnakestlikkust ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide	Kas tegemist on keskkonnakestliku ning kliimamuutuste leevendamise projektiga? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	EL seirenäitaja

saavutamist toetav projekt (R.27)			
Innovatiivsete lahenduste arv	Kas projektiga luuakse innovaatilisi lahendusi? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Noorte aktiivsuse tõstmisele suunatud projektide arv	Kas projekt on suunatud noorte aktiivsuse tõstmisele? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Koostöövõrgustike loomisesse ja arendamisele suunatud projektide arv	Kas projekt on suunatud koostöövõrgustike loomisele ja arendamisele? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Toetatud ettevõtete sotsiaalmaksuga maksustatud summa kasv/töötaja kohta	Taotlemisele eelneva majandusaasta sotsiaalmaksuga maksustatud summa töötaja kohta	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Sotsiaalmaksuga maksustatud summa töötaja kohta 2 aastat pärast viimast maksetaotlust	Kogutakse 2-3 aastat pärast viimase maksetaotluse esitamist, eelmise lõppenud majandusaasta kohta	KKLM seirenäitaja
Toetatud ettevõtete lisandväärtuse kasv töötaja kohta ²⁶	Ettevõtte taotlemisele eelneva majandusaasta lisandväärtus töötaja kohta	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Ettevõtte lisandväärtus töötaja kohta 2 aastat pärast viimast maksetaotlust	Kogutakse 2-3 aastat pärast viimase maksetaotluse esitamist, eelmise lõppenud majandusaasta kohta	KKLM seirenäitaja
Uute/parendatud teenuste sh kogukonnateenuste arv	Mitu uut/parendatud teenust projekti tulemusel luuakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu uut/parendatud teenust projekti tulemusel loodi?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja

²⁶ Lisandväärtus töötaja kohta = (ärikasum (EBIT) + kulum + tööjõukulud + lõpetamata ja valmistoodangu varude muutus + oma tarbeks valmistatud põhivara) / aasta keskmine hõivatute arv.

Uute/parendatud kohalikul eripäral/ressursil baseeruvate teenuste arv	Mitu uut/parendatud kohalikul eripäral baseeruvat teenust projekti tulemusel luuakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu uut/parendatud kohalikul eripäral baseeruvat teenust projekti tulemusel loodi?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja
Uute/parendatud toodete arv	Mitu uut/parendatud toodet projekti tulemusel luuakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu uut/parendatud toodet projekti tulemusel loodi?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja
Uute/parendatud kohalikul ressursil baseeruvate toodete arv	Mitu uut/parendatud kohalikul ressursil baseeruvat toodet projekti tulemusel luuakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu uut/parendatud kohalikul ressursil baseeruvat toodet projekti tulemusel loodi?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja
Korrastatud/rajatud taristuobjektide arv	Mitu taristuobjekti projekti käigus rajatakse/korrastatakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu taristuobjekti projekti käigus rajati/korrastati?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja
Ühistegevustes osalenute arv (kogutakse ühistegevuste puhul)	Mitu inimest projekti tegevustes osaleb?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu inimest osales projekti tegevustes?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja

Tabel 13. Meede 2 tulemus- ja väljundnäitajad

L804: keskkonnakestlikkust ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide saavutamist toetav projekt	Kas tegemist on keskkonnakestliku ning kliimamuutuste leevendamise projektiga? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KOM seirenäitaja
---	--	----------------------------	------------------

Innovatiivsete lahenduste arv	Kas projektiga luuakse innovaatilisi lahendusi? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Noorte aktiivsuse tõstmisele suunatud projektide arv	Kas projekt on suunatud noorte aktiivsuse tõstmisele? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Koostöövõrgustike loomisesse ja arendamisele suunatud projektide arv	Kas projekt on suunatud koostöövõrgustike loomisele ja arendamisele? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Loodus- ja kultuuripärandi säilitamise, arendamise ja esitlemisega seotud projektide arv	Kas projekt on seotud loodus- ja kultuuripärandi säilitamise, arendamise ja esitlemisega? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Jätkusuutlike mainekujundus- /turundusprojektide arv	Kas tegemist on jätkusuutlikku mainekujundus või turundusprojektiga? JAH/EI	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Uute/parendatud avalikus ruumis paiknevate objektide arv	Mitu uut/parendatud avalikus ruumis paiknevat objekti projekti tulemusel luuakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu uut/parendatud avalikus ruumis paiknevat objekti projekti tulemusel loodi?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja
Uute/parendatud teenuste sh kogukonnateenuste arv	Mitu uut/parandatud toodet projekti tulemusel luuakse?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu uut/parandatud toodet projekti tulemusel loodi?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja
Ühistegevustes osalenute arv	Mitu inimest projekti tegevustes osaleb?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu inimest osales projekti tegevustes?	Kogutakse viimase maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja

Tabel 14. Meede 3 tulemus- ja väljundnäitajad

Teadmussiirdega seotud projektide arv, sealhulgas nõustamine, koolitus ja teadmiste vahetamine kestliku, majandusliku, sotsiaalse, keskkonna- ja kliimasõbraliku tulemuslikkuse kohta	Mitu projekti läbi viidi?	Kogutakse toetustaotlusega	EL seirenäitaja
---	---------------------------	----------------------------	-----------------

Koostööprojektis osalenud partnerite arv	Mitu partnerit osaleb projektis?	Kogutakse toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
Koostööprojekti tegevustes osalenute arv	Mitu inimest osales projekti tegevustes?	Kogutakse viimase makstaotlusega	KKLM seirenäitaja

Tabel 15. Meede 4 tulemus- ja väljundnäitajad

Miniprojektide arv	Mitu miniprojekti ellu viidi?	Kogutakse RTK-le esitatava maksetaotlusega	RTK seirenäitaja
Miniprojekti tegevustes osalejate arv	Mitu inimest projekti tegevustes osaleb?	Kogutakse KKLM-le esitatava toetustaotlusega	KKLM seirenäitaja
	Mitu inimest osales projekti tegevustes?	Kogutakse KKLM-le esitatava maksetaotlusega	KKLM seirenäitaja

Võrreldes eelmise perioodiga ei pea kohalikud tegevusrühmad enam igal aastal regionaalministeeriumile seirearuannet esitama, valitud näitajad kogutakse e-PRIA süsteemi poolt automaatselt. Tegevjuht annab liikmetele iga-aastaselt ülevaate strateegia elluviimise edenemisest, sh strateegia eelarve kasutamisest ning seatud määrdikute täitmisest.

3.2. Strateegia muutmine

Strateegia uuendamise ja muutmise vajadust hindab KKLM juhatus iga-aastaselt vastavalt seire tulemustele. Vajadusel valmistab juhatus üldkoosolekule ette põhjendatud ettepaneku strateegia muutmiseks. Kui tegemist on tehniliste täiendustega töö paremaks korraldamiseks, arutatakse muutmist vaid juhatuse koosolekul.

Strateegiaperioodi lõpus algatatakse uue strateegia koostamine vastavalt Euroopa Liidu ja riiklikele raamdokumentidele.